

11. Про прокуратуру: Закон України № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2-3. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України № 113-IX від 25 вересня 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20>

Received date 17.08.2019

Accepted date 02.09.2019

Published date 30.09.2019

Білоус Олександр Вячеславович, аспірант, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії, наук України, вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, Україна, 01001

УДК 347.998.85

DOI: 10.15587/2523-4153.2019.179517

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СТРОКІВ У ПРОЦЕДУРІ ВИРІШЕННЯ ВИБОРЧОГО СПОРУ

А. В. Басаласва

У статті автором встановлено сутність та види строків вирішення виборчих спорів. Зроблено висновок щодо доцільності встановлення сутності строку як правової категорії, що застосовується у розгляді та вирішенні адміністративних спорів, в тому числі виборчих спорів. Обґрунтовано, що під строком необхідно розуміти певний часовий період, що визначається календарною датою чи подією, з настанням якої у особи виникає чи припиняється право певним чином діяти. Строки у розгляді та вирішенні виборчих справ класифіковано за рядом критеріїв - способом захисту порушеного виборчого права; часу застосування права на оскарження управлінського рішення; стадії виборчого процесу; часового критерію їх обчислення; умови їх настання; їх змістовної сутності; можливості їх поновлення. З врахуванням сутності строку звернення до суду як різновиду строків у розгляді та вирішенні виборчих спорів зроблено висновок про доцільність їх віднесення до категорії строків, визначених матеріальними нормами адміністративного права. Акцентовано увагу, що збереження норми про визначення строків звернення до адміністративного суду як гарантії захисту виборчих прав у структурі Кодексу адміністративного судочинства України є вимушеним заходом правового регулювання, що має бути усунено в межах реалізації правотворчої діяльності з розробки та прийняття Виборчого кодексу України. Підкреслено, що віднесення строку звернення до адміністративного суду як гарантії забезпечення реалізації виборчого права до категорії матеріальних строків дозволяє зробити висновок про доцільність його розуміння як строку позовної давності. Наголошено, що набуває особливої актуальності вирішення проблеми законодавчого визначення тривалості строків звернення до адміністративного суду як категорії матеріальних строків, і відповідно вирішення питання доцільності застосування до встановлення їх тривалості категорії «розумності», що вживається у Кодексі адміністративного судочинства України для визначення періоду, протягом якого суд має розглянути справу або здійснити інші процесуальні дії

Ключові слова: вибори, виборчий процес, виборчі права, виборчі спори, Виборчий кодекс України, гармонізація законодавства, строк звернення

Copyright © 2019, A. Basalaeva.

This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

1. Вступ

Однією з актуальних проблем розгляду та вирішення виборчих спорів є забезпечення їх оперативного врегулювання. Виборчі спори мають вирішуватися у визначенні чинним законодавством України строки. Забезпечення принципу оперативності при розгляді та вирішенні виборчих спорів є гарантією реалізації норм виборчого законодавства, подолання механізмів

перетворення їх на юридичну фікцію. Дотримання принципу оперативного розгляду та вирішення виборчих спорів відповідає міжнародним стандартам у сфері забезпечення загального, рівного й прямого виборчого права, вільного й таємного волевиявлення громадян.

2. Літературний огляд

Дослідження сутності строків у процедурі розгляду та вирішення виборчих спорів, здійснення їх класифікації є актуальним у контексті розбудови сучасної правової держави. Дослідження строків розгляду та вирішення виборчих спорів має актуальне значення для розвитку сучасної адміністративної науки. У наукових розробках І. П. Голосніченка [1], С. В. Кальченка [2] увагу зосереджено на подоланні законодавчих колізій регулювання процедури розгляду та вирішення виборчих спорів. У наукових публікаціях М. І. Смоковича [3, 4], Я. О. Берназюка [5], Е. Ф. Демського [6] увага сконцентрована на вирішенні проблеми забезпечення принципів оперативного врегулювання виборчих спорів. Попри безумовний значний внесок у розробку наукової проблематики вирішення та розгляду виборчих спорів, зроблений зазначеними вченими та практиками, у світлі реформування законодавства України з питань здійснення адміністративного судочинства, активізації євроінтеграційних процесів набуває особливої актуальності визначення сутності та видів строків у процедурі розгляду виборчого спору, що визначило мету даного дослідження.

3. Мета та задачі дослідження

Мета дослідження – надати визначення поняття та здійснити класифікацію строків у процедурі вирішення виборчого спору. Для досягнення мети були поставлені такі задачі:

- 1) визначити поняття строків вирішення виборчого спору;
- 2) здійснити класифікацію строків у процедурі вирішення виборчого спору;
- 3) на підставі здійсненого дослідження визначити пропозиції щодо розуміння матеріальних та процесуальних строків розгляду та вирішення виборчих спорів.

4. Сутність та значення строків розгляду та вирішення виборчого спору

Розуміння принципу оперативності передусім полягає у досягненні відносно швидкого у часовому вимірі розгляду та вирішення виборчих спорів [1, с. 102]. Визначення спеціальних скорочених строків розгляду та вирішення виборчих спорів переслідує досягнення мети забезпечення захисту виборчих прав громадян з боку органів публічної адміністрації, а також сприяння дотримання процесуальної економії часу [6, с. 44]. На думку С. В. Кальченка обумовленістю досягнення вирішення завдання з оперативного розгляду та вирішення виборчих спорів є об'єктивна існуюча особливість предмету позовних вимог, що пов'язується з «швидкоплинністю виборчого процесу» [2, с. 74].

Таким чином, однією з головних вимог, що висуваються до розгляду та вирішення виборчих спорів є забезпечення максимально швидкого врегулювання ймовірних порушень активних та пасивних виборчих прав і свобод громадян з боку органів публічної адміністрації.

Отже, визначена об'єктивно існуюча вимога до встановлення строків розгляду та вирішення виборчих спорів вимагає нормативного визначення їх врегулювання у максимально короткі часові періоди, як у судовому порядку, так і у досудовому порядку.

4. 1. Класифікація строків розгляду та вирішення виборчого спору

Строки у розгляді та вирішенні виборчих спорів можуть бути класифіковані за рядом критеріїв. Зокрема, залежно від способу захисту порушеного виборчого права строки поділяються на строки адміністративного оскарження (тобто оскарження рішення, дій чи бездіяльності виборчих комісій у адміністративному порядку) та строки позовної давності (оскарження рішень виборчих комісій у порядку адміністративного судочинства). Залежно від часу застосування права на оскарження рішення відрізняються строки оскарження, що застосовуються до: рішень виборчих комісій, прийнятих до дня голосування; рішень, прийнятих в день голосування; рішень, прийнятих з визначенням результатів голосування. Залежно від стадії виборчого процесу строки поділяються на строки, що застосовуються під час розгляду та вирішення спорів, пов'язаних: зі складанням списків виборців; з утворенням одномандатних округів; з утворенням виборчих комісій; з висуванням та реєстрацією кандидатів на політичні посади; з проведенням передвиборчої агітації; з голосуванням (в тому числі за необхідності у декілька етапів); з підрахунком голосів виборців та встановлення підсумків голосування і результатів виборів; з реєстрацією обраних кандидатів на політичні посади; з припиненням повноважень окружних та дільничних виборчих комісій.

Залежно від часового критерію обчислення строків поділяються на строки, що обчислюються днями, місяцями та роками чи календарною датою. Залежно від умови настання строків чи їх припинення поділяються на безумовні строки (строки, настання чи припинення яких не пов'язується з певною подією у часі) та умовні строки (настання чи припинення таких строків пов'язується з певною подією у часі). Залежно від змістовної сутності строки розгляду та вирішення виборчих спорів можуть бути поділені на процесуальні (строки здійснення певних процедур під час врегулювання правових конфліктів) та матеріальні (строки, що застосовуються до врегулювання стадій реалізації виборчого процесу, в тому числі і реалізації права на звернення до суб'єкта оскарження за захистом ймовірного порушеного виборчого права). В цьому аспекті варто відзначити підхід Я. О. Берназюка, який виділяє такі критерії класифікації процесуальних строків у адміністративному судочинстві, як, по-перше, суб'єкт, для якого встановлено відповідний строк (строки для учасників справи та строки для суду); по-друге, спосіб визначення (закріплення) строків для учасників справи (строки, визначені законом, та строки, визначені судом); по-третє, наявність можливості поновлення строків в адміністративному судочинстві (строки, що підлягають поновленню (відносні), та ті, що не підлягають поновленню (абсолютні)); по-четверте, функціональне призначення строків (загальні та спеціальні) [5].

В аспекті визначеного слід звернути увагу на певні висновки М. І. Смоковича. Так, варто навести розуміння категорії «строк звернення до суду в адміністративному судочинстві» як «періоду часу, у межах якого особа може звернутися до адміністративного суду з позовною вимогою про захист своїх прав, свобод та інтересів у сфері публічних відносин» [7, с. 386–390]. Саме тому, з врахуванням особливого значення встановлення на законодавчому рівні категорії строку звернення до адміністративного суду за захистом порушеного права М. І. Смокович відносить досліджуваний інститут до матеріальних норм адміністративного права [7, с. 390].

Акцент на розуміння строку звернення до адміністративного суду як строку позовної давності дозволяє виділити загальний строк позовної давності (зокрема, шість місяців з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів (частина 2 статті 122 Кодексу адміністративного судочинства)) та спеціальні строки позовної давності (наприклад, строки звернення за захистом порушеного виборчого права (ст. 273–279 Кодексу адміністративного судочинства України); строки адміністративного оскарження правомірності реалізації права на мирні зібрання (частина 4 статті 280 Кодексу адміністративного судочинства України) та ін.). такий підхід дозволяє зробити висновок про доцільність їх віднесення до матеріальних строків [3, 4, 7, с. 390], а відтак і про необхідність виваженого застосування критеріїв їх поновлення у разі пропущення.

5. Результати дослідження

Отже, обчислення строків розгляду та вирішення виборчих спорів встановлюється спеціальними нормами законодавства щодо здійснення адміністративного судочинства. Зокрема, відповідно до частини 7 статті 273 КАС України встановлено, що допускається подання позовних заяв щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, що мали місце до дня голосування, не пізніше двадцять другої години дня, що передує дню голосування.

Відповідно до статті 239 проекту Виборчого кодексу України встановлюються спеціальні строки оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії у адміністративному порядку. Так, відповідно до частини 1 статті 239 проекту Виборчого кодексу України встановлено, що «скарга до виборчої комісії може бути подана суб'єктом звернення зі скаргою протягом п'яти днів після прийняття рішення, вчинення дії чи бездіяльності суб'єктом оскарження, за винятком подання скарг щодо порушення, яке мало місце до дня голосування, яка подається у п'ятиденний строк, але не пізніше двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування; а також за винятком скарг щодо порушення, яке мало місце під час голосування, може бути подана до відповідної дільничної виборчої комісії не пізніше закінчення голосування [8].

Таким чином, фактично зберігається законодавчий підхід до обрахування строків оскарження рішень, дій чи бездіяльності, встановлений відповідно до чинних Законів України з питань виборів та референдуму (Законів України «Про місцеві вибори», «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України»») та ін.

6. Висновки

1. Отже, доцільним зробити висновок щодо встановлення сутності строку як правової категорії, що застосовується у розгляді та вирішенні адміністративних спорів, в тому числі

виборчих спорів. Так, під строком необхідно розуміти певний часовий період, що визначається календарною датою чи подією, з настанням якої у особи виникає чи припиняється право певним чином діяти.

2. Строки у розгляді та вирішенні виборчих справ можуть бути класифіковані за рядом критеріїв – способу захисту порушеного виборчого права; часу застосування права на оскарження управлінського рішення; стадії виборчого процесу; часового критерію їх обчислення; умови їх настання; їх змістовної сутності; можливості їх поновлення. З врахуванням сутності строку звернення до суду як різновиду строків у розгляді та вирішенні виборчих спорів необхідно зробити висновок про доцільність їх віднесення до категорії строків, визначених матеріальними нормами адміністративного права. Варто відзначити, що збереження норми про визначення строків звернення до адміністративного суду як гарантії захисту виборчих прав у структурі Кодексу адміністративного судочинства України є вимушеним заходом правового регулювання, що має бути усунуто в межах реалізації правотворчої діяльності з розробки та прийняття Виборчого кодексу України.

3. З врахуванням зазначеного, набуває особливої актуальності вирішення проблеми законодавчого визначення тривалості строків звернення до адміністративного суду як категорії матеріальних строків, і відповідно вирішення питання доцільності застосування до встановлення їх тривалості категорії «розумності», що вживається у КАС України для визначення періоду, протягом якого суд має розглянути справу або здійснити інші процесуальні дії. Можливість застосування критеріїв розумності строків у випадку пропущення особою встановленого чинним законодавством часового періоду для подання позовної заяви до суду з врахуванням позиції Європейського Суду з прав людини має базуватися на встановленні аргументації у заявника обрання найбільш ефективної з її точки зору захисту свого порушеного права (справа «Ван Оостервік проти Бельгії» (Van Oosterwijck v. Belgium) [9]; справа «Акдивар та інші проти Туреччини» (Akdivar and Others v. Turkey) [10] та ін.). Втім усунення законодавчих розбіжностей і встановлення єдиної ефективної національної системи захисту порушених виборчих прав в Україні, основою якої має бути встановлення чіткого та доступного для розуміння громадян механізму подання звернення до суду унеможливує у майбутньому виникнення спорів з приводу пропущення строку оскарження рішень, дій чи бездіяльності владних суб'єктів у виборчому процесі, чому сприяє прийняття Виборчого кодексу України.

Література

1. Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф., Золотарьова Н. І. Адміністративне право України: основні поняття: навч. пос. Київ: ГАН, 2005. 232 с.
2. Кальченко С. В. Адаптація адміністративного процесуального законодавства України, що регулює порядок вирішення справ про виборчі спори, до європейських стандартів: дис. ... канд. юр. наук. Київ: Київський політехнічний інститут, 2015. 246 с.
3. Смокович М. І. Вибори як інститут забезпечення демократії в Україні // Юридична Україна. 2014. № 11. С. 37–45.
4. Смокович М. І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів : теоретичний та практичний аспекти: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 576 с.
5. Берназюк Я. О. Види процесуальних строків у адміністративному судочинстві. 2018. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/128894-vidi-protsesualnikh-stroki-v-administrativnomu-sudochinstvi>
6. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
7. Смокович М. І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний та практичний аспекти: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 576 с.
8. Проект Виборчого кодексу України: Закон України № 3112-1. 02.10.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56671
9. Case of Van Oosterwijck v. Belgium. European court of human rights. Strasbourg, 06.11.1980. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-57549&filename=001-57549.pdf>
10. Akdivar and Others v. Turkey. European court of human rights. 30.08.1996. URL: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b7224.html>

Received date 10.08.2019

Accepted date 03.09.2019

Published date 30.09.2019

Басалаєва Алла Валентинівна, аспірант, кафедра адміністративного права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033

E-mail: basalaevaa@ukr.net